

ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชนหนองกระโดนมน

หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามรอยเท้าพ่อหลวง

๑๑ ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงงานโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเพื่อประชาชนชาวไทย พระองค์เคยมีกระแสพระราชดำรัสว่า พระองค์จะมีความสุขได้ ก็ต่อเมื่อคนไทยมีความสุข ดังนั้นเป้าหมายที่เราตั้งไว้ก็คือ การสร้างความสุขอย่างยั่งยืนในชุมชน... ๑๑

กว่า 15 ปี ที่ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชนหนองกระโดนมน อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ดำเนินงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยความมุ่งมั่น จนสามารถเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านหนองกระโดนมน ชุมชนที่เคยเต็มไปด้วยปัญหา ให้พลิกฟื้นกลับมาอยู่เย็นเป็นสุขได้ ด้วยการ “เดินตามรอยเท้าพ่อหลวง”

คุณเกษมชัย แสงสว่าง ฝ่ายประสานงานและประชาสัมพันธ์ ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชนหนองกระโดนมน เล่าให้ฟังถึงจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่กระบวนการพัฒนาว่า จากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในปี 2544

ทำให้ชาวบ้านหนองกระโดนมนค้นพบปัญหาร่วมกัน คือหนี้สินจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่ต้องพึ่งพาปุ๋ยและยาเคมี ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง หนี้ซ้ำยังเกิดปัญหาสุขภาพตามมา

“เราเคยตรวจสอบสารเคมีในเลือดของชาวบ้าน 97 คน มีถึง 90 คน ที่ตรวจพบสารเคมี ทำให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักร่วมกันว่าจะต้องลด ละ เลิก ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง แล้วหันมาทำเกษตรกรรมยั่งยืนแทน”

เปลี่ยน “ปัญหา” ให้เป็น “ปัญญา”

กำนันแมน ภูผา ผู้นำชุมชนในสมัยนั้น เป็นผู้ริเริ่มน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาปรับใช้กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนงบประมาณที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆ อย่างกองทุนเพื่อสังคม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงนำไปสู่การแสวงหา “องค์ความรู้” ด้านอาชีพเกษตรกรรม เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนสามารถต่อสู้กับปัญหาได้

กลุ่มแกนนำชุมชนได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง โดยมีอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และจุดประกายความคิดในการเปลี่ยนแปลงจากเกษตรเคมีมาสู่การทำเกษตรแบบพึ่งพาตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เกิดแรงบันดาลใจในการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชนหนองกระโดนมนขึ้น เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เหล่านี้ให้ชาวบ้านได้นำไปปรับใช้ เปลี่ยนปัญหาด้วยปัญญาที่เกิดจากการลงมือทำ

คุณเกษมชัยเล่าว่า “เป้าหมายแรกของเรา ก็คือคนในหมู่บ้าน ถ้าเราสามารถสร้างความเข้าใจให้กับคนในหมู่บ้านของเราได้ ทุกคนได้รับรู้ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน การทำงานมันจะเคลื่อนไปในทางเดียวกัน

หลังจากที่คนในหมู่บ้านเข้าร่วมอบรมแล้ว ก็มีหน่วยงานต่างๆ ติดต่อเข้ามามากมาย ต้องการให้เราเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับชาวบ้านจากที่ต่างๆ ซึ่งที่ศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ออกแบบหลักสูตรไว้หลากหลาย ตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม อย่างการอบรมต้นกล้าอาชีพ ก็เป็นหลักสูตรตัวเข้ม 8 วัน 7 คืน หรือ 5 วัน 4 คืน แต่ถ้ากลุ่มไหนมีเวลาจำกัด ก็มีหลักสูตร 1 วัน หรือครึ่งวันไว้รองรับ”

ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชน... ตามรอยพ่อ

พื้นที่โดยรอบของศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชนหนองกระโดนมนเต็มไปด้วยฐานการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ฐานคนมีน้ำยา - เรียนรู้การทำน้ำยาอเนกประสงค์ใช้เองเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ฐานคนเอาถ่าน - เรียนรู้วิธีการเผาถ่านด้วยเตาเผาประสิทธิภาพสูง, ฐานเกษตรอินทรีย์ คนมีฮอโรมอน - เรียนรู้การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ สารไล่แมลงจากสมุนไพร ฮอโรมอนจากผักผลไม้, ฐานการคัดแยกขยะ - เรียนรู้วิธีการคัดแยกขยะเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด เพิ่มมูลค่าจากขยะให้เป็นทองคำ, ฐานหมูลุม - เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากมูลหมู และการดำเนินงานของกลุ่มเลี้ยงหมูขุนที่ประสบความสำเร็จ

จนสามารถจัดสวัสดิการให้กับกลุ่มของตนเองได้ ซึ่งแต่ละฐานจะมีวิทยากรชาวบ้านคอยให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้เข้าร่วมอบรม

นอกจากนี้ยังมีฐาน 1 ไร่แก๊จน ที่ผู้เข้าร่วมอบรมจะได้เห็นรูปธรรมของการนำความรู้มาสู่การปฏิบัติจริงในแปลงเกษตรผสมผสาน ทั้งการปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้านหนองกระโดนมน ซึ่งมีหลายครอบครัวที่สามารถเป็นตัวอย่างของความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้

คุณเกษมชัยเล่าว่า “หลังจากที่ชาวบ้านลด ละ เลิกการใช้ปุ๋ยและยาเคมี ประมาณ 2 ปีแรก ผลผลิตจะลดต่ำลง คนที่เขาทำเคมีได้ข้าวไร่ละเกวียน (100 ถัง) เราทำได้ไร่ละ 50-60 ถัง แต่ได้เงินพอๆ กัน เพราะต้นทุนเราถูกกว่า เราไม่ต้องซื้อปุ๋ยซื้อยา แถมยังขายข้าว

ได้ราคาดีกว่าอีกต่างหาก เพราะข้าวของเราเป็นข้าวปลอดสารพิษ พอเข้าปีที่ 3 จุลินทรีย์ที่เราใส่ลงไปดินเริ่มมากขึ้น ทำให้ดินดีขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ก็กลับมา มีบางคนทำนา 21 ไร่ ได้ข้าวถึง 27 เกวียน ก็เป็นตัวอย่างที่ทำให้ชาวบ้านที่ยังลังเล ไม่แน่ใจ หันมาในแนวทางนี้กันหลายคน”

ปัจจุบันนี้บ้านหนองกระโดนมนมีโรงสีข้าวชุมชนที่รองรับข้าวจากกลุ่มนาข้าวปลอดสารพิษ ซึ่งมีสมาชิกกว่า 50 ครอบครัวในแต่ละปีมียอดสั่งซื้อเข้ามาเป็นจำนวนมากทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น ภาระหนี้สินลดลง และมีสุขภาพที่ดีขึ้น

ก้าวต่อไปเพื่อความยั่งยืน

การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ ถือเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งในการดำเนินงานของคุณย์เรียนรู้อีกทั้งปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆ เช่น ปัญหาภัยแล้ง วิกฤตเศรษฐกิจ ฯลฯ ทำให้ชุมชนเกิดความอ่อนไหวและเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้นการดำเนินงานของคุณย์เรียนรู้อ จึงต้องทำ

อย่างต่อเนื่อง และต้องศึกษาหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อรองรับปัญหาใหม่ๆ ที่เข้ามา และสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้อย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน ผู้นำชุมชน องค์กรหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นปัจจัยความสำเร็จสำคัญที่ทำให้ศูนย์เรียนรู้ฯ สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น โดยได้น้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” คือ “ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม”

“ก้าวต่อไปของชุมชนก็คือการเชื่อมต่อกับตลาดให้มากขึ้น เพื่อรองรับผลผลิตของกลุ่มที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยศูนย์เรียนรู้ฯ จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ดังนั้นการผลิตจะต้องมีคุณภาพ และต้องไม่หลอกหลวง ไม่คดโกง หรือเอาเปรียบผู้บริโภค ยึดมั่นในหลักการผลิต

อย่างมีคุณธรรม เพราะสิ่งนี้เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เกิดความยั่งยืน...” คุณเกษมชัยกล่าวทิ้งท้าย

ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชนหนองกระโดนมนนับเป็นองค์กรเครือข่ายที่ทำงานร่วมกับศูนย์คุณธรรมมาอย่างต่อเนื่อง จนหมู่บ้านหนองกระโดนมนได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นหมู่บ้านคุณธรรมตัวอย่างด้านการลด ละ เลิกการใช้สารเคมีในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมถึงการลด ละ เลิกอบายมุขจากการเข้าร่วมโครงการวัดปลอดเหล้า รณรงค์ให้ชุมชนร่วมมือกันจัดงานกฐิน ผ้าป่า และงานประเพณีปลอดเหล้าจนประสบผลสำเร็จ กลายเป็นวิถีปฏิบัติของชุมชนที่สร้างความอยู่เย็นเป็นสุข สมดังเป้าหมายที่ตั้งไว้...